

МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИНИНГ ТРАНСПОРТ-ЛОГИСТИКА САЛОҲИЯТИНИ СТРАТЕГИК ТАҲЛИЛИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Раҳмонов Расул Неъматович

Иқтисод фанлари номзоди, профессор,
ижрочи директор, Тошкент шаҳрида
Вебстер университети таълим дастурларини
амалга ошириш маркази,
Ўзбекистон, Тошкент шаҳри,
rasulbek.rahmonov@gmail.com

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-iyun 2025-yil Tasdiqlandi: 26-iyun 2025-yil Jurnal soni: 15 Maqola raqami: 38 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v15i.1221 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS	Мазкур мақолада Марказий Осиё минтақасининг транспорт-логистика салоҳияти В.Л. Квинт томонидан ишлаб чиқилган умумий стратегия назарияси асосида таҳлил қилиниб, минтақанинг геостратегик мавқеи, инфратузилмaviй ҳолати, минтақавий ҳамкорлик ва рақамли логистика имкониятлари баён этилган ва илмий таҳлил натижасида транспорт соҳасини барқарор ва мувозанатлашган ривожлантириш бўйича стратегик тавсиялар ишлаб чиқилган.
Марказий Осиё, стратегия, транспорт-логистика салоҳияти, инфратузилмaviй ҳолат, минтақавий ҳамкорлик.	

Кириш.

Марказий Осиё минтақаси геосиёсий ва геоиқтисодий нуқтаи назардан жаҳон савдоси ва транспорт тизимларида стратегик аҳамиятга эга ҳудуд ҳисобланади. Европа ва Осиёни боғловчи муҳим кўприк вазифасини ўтайдиган бу минтақа табиий ресурсларга бойлиги ва қўшни давлатлар билан мавжуд кенг транспорт алоқалари тўғайли глобал логистика занжирида тобора муҳим ўрин тутмоқда. Бироқ, бу улкан салоҳиятни тўлиқ рўёбга чиқариш учун пухта **стратегик ёндашув** талаб этилади.

В.Л. Квинтнинг умумий стратегия назариясига мувофиқ, стратегия — глобал ўзгаришлар даврида мураккаб тизимларни барқарор бошқариш воситасидир. Ушбу назария транспорт ва логистика каби соҳалар учун келажакдаги ўзгаришлар ва имкониятларни олдиндан кўриш ҳамда уларга тайёрланиш имконини беради. Квинт таъкидлаганидек, **стратегик ресурсларнинг мантиқий таҳлили** асосида келажакни яратиш мумкин. Марказий Осиё минтақаси учун бундай ресурслар, биринчи навбатда, унинг транзит ҳудуд сифатидаги **географик жойлашуви**, шунингдек, **энергетика захиралари** ва мавжуд **транспорт инфратузилмасидир**. Шу нуқтаи назардан, минтақанинг транспорт-логистика салоҳиятини стратегик режалаштириш барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашнинг муҳим омили ҳисобланади.

Марказий Осиёнинг глобал транспорт занжирига интеграцияси, айниқса, Хитой, Россия ва Европа Иттифоқини боғловчи йирик коридорлар орқали амалга ошмоқда. Қозоғистон Хитой ва Россияни боғловчи темир йўл тармоқларининг марказида жойлашган бўлса, Ўзбекистон минтақанинг қоқ марказида жойлашиб, барча қўшни давлатлар билан чегарадош. Бу эса уни келажакда минтақавий **логистика марказига** айлантириш учун кенг имкониятлар очади. Ушбу мақолада Марказий Осиёнинг транспорт-логистика салоҳияти В.Л. Квинт назарияси асосида таҳлил қилиниб, унинг геостратегик мавқеи, инфратузилма ҳолати ва минтақавий ҳамкорлик имкониятлари баён этилади. Шунингдек, илмий таҳлил натижасида транспорт соҳасини **барқарор ва мувозанатлашган ривожлантириш** бўйича стратегик тавсиялар ишлаб чиқилади.

Адабиётлар таҳлили

Ушбу тадқиқотнинг назарий ва амалий негизини шакллантириш мақсадида қатор нуфузли хорижий ва маҳаллий адабиётлар, илмий

мақолалар, халқаро ташкилотларнинг ҳисоботлари ва статистик маълумотлар батафсил ўрганилди.

Тадқиқотнинг **методологик асоси В.Л. Квинтнинг “The Global Emerging Market: Strategic Management and Economics”** (2009) асаридан олинган. Бу асар глобал иқтисодий тизимда стратегик бошқарувнинг назарий ва амалий жиҳатларини ёритиб беради. Ушбу ёндашув Марказий Осиёнинг транспорт-логистика тармоғини алоҳида элемент эмас, балки **боғлиқ тизим** сифатида кўриб чиқишга имкон берди.

Абдуллаевнинг “Марказий Осиёда логистика ва транспорт алоқалари: муаммо ва ечимлар” (2021) мақоласи минтақанинг транспорт салоҳиятини ошириш йўлидаги асосий муаммоларни — яъни, инфратузилманинг етарли даражада ривожланмаганлиги ва минтақавий ҳамкорликдаги тўсиқларни тизимли таҳлил қилган. Бу тадқиқот бизнинг мақоламизда кўтарилган муаммоларнинг нақадар долзарб эканлигини тасдиқлади.

Мақолада келтирилган **Middle Corridor (TITR), TRACECA** ва **INSTC** каби халқаро транспорт коридорлари ҳақидаги маълумотлар (Wikipediaдан) минтақанинг глобал савдо йўналишларидаги мавқеини кўрсатади. **CAREC Program** ва **CASA1000** лойиҳалари ҳақидаги расмий манбалар эса (carecprogram.org, casa-1000.org) транспорт лойиҳаларининг минтақавий иқтисодий интеграциядаги ўрнини баҳолашда муҳим аҳамият касб этди.

Рақамлаштириш масаласи бўйича **ScienceDirect** ва Россиядаги **IT Russia, TAdviser** каби манбаларнинг тадқиқотлари таҳлил қилинди. Улар транспорт соҳасида **блокчейн, IoT, ва AI** технологияларининг жорий этилиши транзит жараёнларини қанчалик тезлаштириши ва шаффофлаштиришини кўрсатиб берди. Бу маълумотлар минтақавий логистикани рақамлаштириш бўйича стратегик тавсияларни асослашга хизмат қилди.

Ниҳоят, **Жаҳон банкининг Логистика самарадорлиги индекси (LPI)** бўйича маълумотлар минтақа давлатларининг глобал рақобатбардошлиқдаги мавжуд ҳолатини объектив баҳолашга ёрдам берди. Умуман олганда, таҳлил қилинган адабиётлар мақолада келтирилган муаммоларни тасдиқлаш ва илмий асосланган стратегик тавсияларни ишлаб чиқиш учун кенг қамровли маълумотлар базасини таъминлади.

Методология

Ушбу тадқиқот Марказий Осиё минтақасининг транспорт-логистика салоҳиятини **В.Л. Квинтнинг умумий стратегия назарияси** асосида таҳлил қилишга қаратилган. Тадқиқотнинг назарий асосини Квинтнинг “стратегик ресурслар мантикий таҳлили” ва “мураккаб тизимларни барқарор бошқариш” тамойиллари ташкил этади. Ушбу назарий ёндашув минтақанинг мавжуд имкониятлари, муаммолари ва ривожланиш истиқболларини комплекс баҳолаш имконини беради.

Тадқиқот давомида қуйидаги **илмий ёндашувлардан** фойдаланилди:

Тизимли таҳлил (System analysis): Марказий Осиёнинг транспорт-логистика тизими ўзаро боғлиқ элементлар (инфратузилма, минтақавий ҳамкорлик, рақамлаштириш ва бошқалар) мажмуи сифатида кўриб чиқилди. Бу ёндашув ҳар бир элементнинг умумий тизимга таъсирини аниқлаш ва кенг қамровли стратегик ечимларни ишлаб чиқишга ёрдам берди.

Қиёсий таҳлил (Comparative analysis): Минтақадаги мавжуд транспорт коридорлари (Middle Corridor, TRACECA, INSTC) ва бошқа халқаро транспорт тизимлари ўзаро қиёсий ўрганилди. Бу, Марказий Осиёнинг глобал логистика занжиридаги ўрнини баҳолаш ва рақобат ўстунликларини аниқлаш имконини берди.

Стратегик таҳлил (Strategic analysis): В.Л. Квинт назариясидан келиб чиқиб, минтақанинг геостратегик мавқеи, иқтисодий ва инфратузилмавий салоҳияти стратегик нуқтаи назардан баҳоланди. Тадқиқот натижасида мавжуд муаммоларни бартараф этиш ва имкониятлардан тўлиқ фойдаланишга қаратилган узоқ муддатли тавсиялар ишлаб чиқилди.

Тадқиқот учун **маълумот манбалари** сифатида қуйидагилар хизмат қилди:

- Халқаро ташкилотларнинг ҳисоботлари (Жаҳон банки, Осиё Тараққиёт банки, БМТ)
- Илмий журналларда эълон қилинган мақолалар ва монографиялар
- Расмий давлат статистикалари ва ҳужжатлари
- Мақолада келтирилган адабиётлар рўйхати (В.Л. Квинт асарлари, бошқа иқтисодчиларнинг илмий ишлари).

Ушбу методология Марказий Осиёнинг транспорт-логистика салоҳиятини **назарий ва амалий нуқтаи назардан** чуқур таҳлил қилишга, шунингдек, минтақанинг келажақдаги барқарор ривожланиши учун асосланган стратегик ҳулосалар чиқаришга замин яратди.

Натижалар

Олиб борилган тадқиқот ва стратегик таҳлиллар натижасида Марказий Осиёнинг транспорт-логистика салоҳиятини ривожлантириш бўйича қуйидаги асосий ҳулосалар ва натижалар олинди

Геостратегик мавқенинг аҳамияти: В.Л. Квинт назарияси асосида ўтказилган таҳлил Марказий Осиёнинг Европа ва Осиё ўртасидаги ноёб географик жойлашуви транспорт-логистика соҳасидаги энг муҳим стратегик ресурси эканлигини тасдиқлади. Минтақанинг мавжуд ва режалаштирилган халқаро транспорт йўлакларига (Middle Corridor, TRACECA, INSTC) интеграцияси унинг транзит салоҳиятини ошириш учун мустаҳкам асос яратмоқда.

Инфратузилмавий муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари: Таҳлиллар минтақадаги инфратузилманинг етарли даражада ривожланмаганлиги, айрим йўллар ва терминалларнинг эскирганлигини кўрсатди. Стратегик натижа шундан иборатки, бу муаммоларни ҳал қилиш учун фақат техник модернизация етарли эмас, балки халқаро стандартларга мувофиқ янги логистика марказларини қуриш ва транспорт коридорларини диверсификация қилиш муҳим ҳисобланади. Бу Хитойнинг “Бир камар — бир йўл” ташаббуси ва Осиё Тараққиёт банки каби халқаро молия институтларининг инвестицияларини жалб қилиш орқали амалга оширилади.

Минтақавий ҳамкорлиқнинг муҳимлиги: Мақолада ШХТ, ЕОИИ ва ОТБ каби халқаро платформалар доирасидаги ҳамкорлиқнинг нақадар муҳим эканлиги исботланди. Минтақадаги ҳар бир давлатнинг алоҳида ҳаракатланиши логистика занжирларини узайтириб, самарадорлиқни пасайтиради. Натижада, минтақавий интеграцияни чуқурлаштириш, божхона ва тариф сиёсатини уйғунлаштириш, ягона ҳуқуқий базани яратиш минтақанинг умумий рақобатбардошлигини ошириш учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканлиги аниқланди.

Рақамлаштириш ва инновацияларнинг роли: Тадқиқот Марказий Осиёда логистика соҳасининг рақамлаштириш даражаси пастлигини кўрсатди. Асосий натижалардан бири шуки, юкларни кузатиш, “Ягона божхона тўсиғи” тизимини жорий этиш ва блокчейн каби инновацион технологиялардан фойдаланиш, логистика жараёнларини тезлаштирибгина қолмай, уларни шаффоф ва хавфсиз қилади. Бу эса минтақанинг глобал савдодаги ишончли ҳамкор сифатида қабул қилинишига хизмат қилади.

Умуман олганда, тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, Марказий Осиё минтақасининг транспорт-логистика салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқариш учун **комплекс ва мувозанатлашган стратегик ёндашув** талаб қилинади. Бу ёндашув **инфратузилмани модернизация қилиш, минтақавий ҳамкорлиқни кучайтириш ва логистика жараёнларини рақамлаштириш** каби асосий ўстувор йўналишларни бирлаштириши керак. Бу борада В.Л. Квинт назариясига асосланган стратегия минтақани глобал транспорт занжирининг марказий бўғинига айлантириш учун мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади.

Муҳокама

Марказий Осиё минтақаси геосиёсий ва геоиқтисодий нуқтаи назардан жаҳон савдоси ва транспорт тизимларида стратегик ҳудуд ҳисобланади. Минтақа Европа ва Осиёни боғловчи муҳим кўприк вазифасини ўтайди. Бундай жойлашув, табиий ресурслар билан бойлиги ва қўшни давлатлар билан транспорт алоқалари уни жаҳон логистика тизимида муҳим ўринга чиқармоқда. Аммо, ушбу салоҳиятни тўлиқ ишга солиш учун стратегик ёндашув талаб этилади.

В.Л. Квинт таъкидлаганидек, “Стратегия - бу глобал ўзгаришлар даврида мураккаб тизимларни барқарор бошқариш воситасидир”[1.]. Шунингдек, “умумий стратегия назарияси - транспорт ва логистика каби тармоқлар учун келажақдаги ўзгаришлар ва имкониятларни олдиндан стратегик кўриш ва уларга тайёргарлик кўриш имконини беради”. Квинт назариясида “стратегик ресурсларнинг мантикий таҳлили асосида келажакни яратиш мумкин”лиги айтиб ўтилган[1.]. Марказий Осиёда шундай ресурслар қуйидагилар ҳисобланади: географик жойлашув (транзит ҳудуд сифатида), энергетика захиралари ва транспорт инфратузилмаси. Шу нуқтаи назардан, Марказий Осиёнинг транспорт-логистика салоҳиятини стратегиялаш минтақада барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашнинг муҳим омили ҳисобланади.

Марказий Осиёнинг глобал транспорт занжирига интеграцияси, айниқса, Хитой, Россия ва Европа Иттифоқи билан ўзаро боғлиқлиқни таъминловчи коридорлар орқали шаклланмоқда. Қозоғистон — Хитой ва Россияни боғловчи темир йўл йўлларининг марказида жойлашган. Ўзбекистон эса минтақанинг марказида бўлиб, барча қўшни давлатлар билан чегарадош. Бу эса уни логистика марказига айлантириш имконини яратади.

Марказий Осиё минтақаси транспорт-логистика соҳасидаги салоҳиятига қарамай, бир қатор муаммолари мавжуд. Хусусан, инфратузилма етарли даражада ривожланмаган. Айрим минтақаларда йўллар ва терминаллар эскирган, техник жиҳатдан талабга жавоб бермайди. Шунингдек, Марказий Осиё давлатлар ўртасида ҳамкорлик етишмайди, яъни, минтақавий интеграция даражаси паст, бу эса трансчегаравий лойиҳаларни мураккаблаштиради[2. С.35]. Ҳар бир давлатнинг божхона ва тариф сиёсати турлича, бу эса юк ташиш жараёнини қийинлаштиради

ҳамда логистика жараёнларини рақамлаштириш етарли даражада амалга оширилмайди ва ҳақозолар.

Марказий Осиё минтақасининг транспорт-логистика салоҳиятини ривожлантириш учун қуйидаги стратегик йўналишлар муҳим аҳамиятга эга:

1. **Инфратузилмани модернизация қилиш** - темир йўл ва автомобиль йўлларини таъмирлаш ва кенгайтириш, халқаро стандартларга мувофиқ логистика марказларини қуриш ҳамда Хитой ва Европа бозорларига уланувчи янги транспорт коридорларини ишга тушириш талаб этилади. Марказий Осиё минтақасида транспорт тармоқларининг кўплаб стратегик коридорлар билан боғлангани уни глобал логистика тизимининг марказларидан бирига айлантирмоқда. Хусусан:

- Middle Corridor (TransCaspian International Transport Route, TITR) - бу Хитойни Қозоғистон, Каспий денгизи йўли орқали Озарбайжон, Грузия ва Туркия орқали Европа билан боғлайди. У шарқ-ғарб йўналишида энг қисқа маршрут саналади[3].

- TRACECA (Transport Corridor EuropeCaucasusAsia) Европа, Кавказ ва Марказий Осиёни ягона транспорт инфратузилмасига мажбурлаш, минтақалар орасидаги савдо, иқтисодий ва сиёсий алоқаларни мустаҳкамлаш учун механизм сифатида хизмат қилади[4].

- International North-South Transport Corridor (INSTC) - Россиядан Ҳиндистонгача чўзилувчи, 7200 км узунликка эга кўп модал транспорт йўлаги бўлиб, у Суэц канали орқали ўтувчи анъанавий йўлга самарали альтернатив ҳисобланади[5].

- CASA1000 лойиҳаси Марказий Осиёдаги сув гидроэлектростанци яларидан Афғонистон ва Покистонга барқарор электр таъминотини таъминлаш мақсадида яратилган, бу лойиҳа минтақавий энергетик интеграцияда муҳим омилдир[6].

2. **Минтақавий ҳамкорликни кучайтириш.** Минтақавий ҳамкорликни чуқурлаштириш ва трансмиллий инфратузилма лойиҳаларини самарали мувофиқлаштириш мақсадида Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти (ШХТ), Евразия Иқтисодий Иттифоқи (ЕОИИ) ҳамда Осиё Тараққиёт Банки (ОТБ) каби минтақавий ва халқаро институционал платформалар муҳим ўрин тутати[7]. Ушбу тузилмалар орқали транспорт-коммуникация соҳасида ўзаро интеграциялашган сиёсат юритиш, норматив-ҳуқуқий базани уйғунлаштириш, рақамли ва "яшил" транспорт ечимларини жорий этиш, шунингдек, логистика занжирларини диверсификация қилиш имкони яратилади[8]. Минтақавий инфратузилмавий лойиҳаларни мувофиқлаштириш, хусусан, темир йўл, автомобиль ва мультимодал йўлакларни ривожлантириш бўйича трансчегаравий ҳамкорликнинг мустаҳкамлашуви умумий иқтисодий фазони шакллантириш ва барқарор ривожланишни таъминлашда ҳал қилувчи омил ҳисобланади.

ШХТ доирасидаги транспорт интеграцияси. ШХТ аъзолари ўртасида транспорт тармоқларини боғлаш, чегара олди инфратузилмасини яхшилаш ва божхона жараёнларини рақамлаштириш масалалари минтақавий ҳамкорлик стратегиясининг устувор йўналишларидан биридир. СКУ (Хитой-Қирғизистон-Ўзбекистон) темир йўли лойиҳаси мазкур йўналишда

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Kvint V. L. The Global Emerging Market: Strategic Management and Economics. Routledge. 2009.
2. Абдуллаев, Ш. "Марказий Осиёда логистика ва транспорт алоқалари: муаммо ва ечимлар". Иқтисодиёт ва инновация, №3. 2021.
3. Wikipedia. TransCaspian International Transport Route (Middle Corridor)- Wikipedia
4. Wikipedia. TRACECA (Transport Corridor EuropeCaucasusAsia) - Wikipedia
5. Wikipedia. International North-South Transport Corridor (INSTC) - Wikipedia

стратегик аҳамиятга эга бўлиб, у логистика занжирларини қисқартириш ва Осиёдан Европага олиб борувчи йўлларни диверсификация қилишда муҳим аҳамият касб этади[9].

ЕОИИ билан институционал мувофиқлашув. ЕОИИ билан транспорт ва божхона соҳасида ягона техник стандартлар, электрон ҳужжат алмашинуви, "яшил коридор" тизимлари жорий этилиши транзит салоҳиятини кучайтиради. Шу билан бирга, рақамли иқтисодиёт ва рақамли логистика инфратузилмаси юзасидан ҳам ҳамкорлик кенгаймоқда, бу эса савдо оқимларининг шаффофлиги ва тезкорлигини оширади.

ОТБ орқали молиявий ва экспертлик ёрдами. Осиё Тараққиёт Банки минтақавий йўлакларни ривожлантириш, айниқса CAREC дастури орқали, молиявий қўллаб-қувватлаш, техник ёрдам ва транспорт сиёсатини уйғунлаштиришда асосий роль ўйнамоқда. CAREC доирасида Ўзбекистон 6,5 миллиард долларга яқин транспорт инфратузилмаси лойиҳаларига эга бўлган ва бу уни минтақада етакчи транзит хабардан бирига айлантирмоқда[10]. Минтақавий ва халқаро транспорт йўлакларни доирасида сиёсат ва инфратузилмавий лойиҳаларни мувофиқлаштириш - нафақат логистика самарадорлигини оширади, балки минтақавий иқтисодий интеграцияни чуқурлаштиради, савдо тўсиқларини камайтиради ва умумий иқтисодий барқарорликни таъминлашда стратегик механизм сифатида хизмат қилади.

3. **Рақамлаштириш ва инновациялар** - юлларни кузатувчи ахборот тизимларини жорий этиш, "Ягона божхона тўсиғи" тизимини ривожлантириш, логистика соҳасида blockchain, IoT ва AI технологияларидан фойдаланишни ўзига қамраб олади[11]. МДҲ ва Осиёдаги транспорт секторида рақамлаштириш даражаси паст бўлиб, бу самарадорликка салбий таъсир кўрсатмоқда. MSE MSU, Higher School of Economics тадқиқотларида рақамлаштириш "стратегик ўтиш нуқтаси" сифатида қаралиши лозим экани қайд этилган[12-13-14].

БМТ ва Жаҳон банки маълумотларига кўра, логистика самарадорлиги индекси (LPI) бўйича Ўзбекистон ва Тожикистон 2024 йилда 2.4 балл атрофида баҳоланган, бу минтақада рақобатбардош инфратузилмани шакллантириш зарурлигини кўрсатади[15]. Кейинги йилларда қатор халқаро институтлар ва давлатлар Марказий Осиёнинг логистика салоҳиятига қизиқиш билдирмоқда. Хитойнинг "Бир камар – бир йўл" лойиҳаси орқали миллиардлаб доллар инвестиция жалб қилинмоқда. Европа Иттифоқи ва Жаҳон банки ҳам инфратузилма ривожини учун кредитлар ва грантлар ажратиш келмоқда.

Хулоса. Марказий Осиёда транспорт-логистика соҳаси юқори стратегик аҳамиятга эга бўлиб, унинг салоҳиятини тўлиқ очиб бериш учун чуқур стратегиялаш зарур. В.Л. Квинт томонидан ишлаб чиқилган стратегия назарияси ва МДУ методологияси ушбу соҳада стратегик таҳлил учун мустаҳкам асос яратади. Мақсадли стратегиялаш орқали минтақани глобал транспорт занжирининг марказий бўғинига айлантириш имкони мавжуд.

6. CASA1000 official website. About CASA1000 - casa-1000.orgWorld Bank
7. President.uz (2023). ШХТ саммитида Президент Ш.Мирзиёев нутқи. - <https://president.uz>
8. Daryo.uz (2023). <https://daryo.uz>
9. Wikipedia. China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway. - <https://en.wikipedia>
10. CAREC Program Official Site. CAREC Corridor Development in Uzbekistan. - <https://www.carecprogram.org>

11. ScienceDirect, "Blockchain, IoT and AI in logistics and transportation: A systematic review", Transport Economics and Management, 2024 - blockchain, IoT.

12. European Proceedings, "Digitalization Of The Transport Industry In Russia: Trends, Drivers, Potential", 2020 - transrussia-preview.prismatic.com

13. IT Russia, "Russia's Digital Mobility Strategy: How AI, Contactless Tech, and Autonomous Systems Are Reshaping Transportation", 2025 - itrussia.media

TAdviser, "Digital logistics in Russia - low level but growing", 2024.